

УДК: 336.717.13(4-672EU)
Biblid 1451-3188, 15 (2016)
Год XV, бр. 55, стр. 246–257
Изворни научни рад

Проф. др Перо ПЕТРОВИЋ¹

ФУНКЦИОНИСАЊЕ ТРАНС-ЕВРОПСКОГ ПЛАТНОГ СИСТЕМА

ABSTRACT

The basic infrastructure of the financial system consists of the payment and clearing system, and since the financial system is the lifeblood, their effective functioning is the basis of successful business of any market economy. Integral components of any effective payment systems are allowed payment instruments, institutional and organizational networks of interbank money transfer systems, the maintenance of technical standards and methods of transferring, clearing agents and the unique operational rules. This article aims to explain only the relations that arise on the transfer of funds, using one of the modalities of calculation and in the interconnected system within the EU. The paper European payments and settlement systems are considered as synonyms, bearing in mind the specific, decentralized structure of pan-European project. The aim is to target trans-European accounting system in real time and on gross basis (the reasons for the introduction, technical infrastructure and accounting process, the participants and the calculation of transactions, management of the system) and the further development of the TARGET system TARGET two. Clearing accounting system in real time gross settlement implies that the payment to the recipient's account (credit) cannot be performed before the payment order is implemented by payment from the account

---

¹ Институт за међународну политику и привреду, Београд. Е-маил: pera@diplomacy.bg.ac.rs. Рад представља део научног пројекта Института за међународну политику и привреду: „Србија у савременим међународним односима – стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни економски, правни и безбедносни аспекти”, финансираног од стране Министарства, просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије (евиденциони број: 179029).

of the sender (debit). In accordance with the principles established by the central bank, the payment system can be used by other financial institutions.

Key words: European Union, settlements system, target, legal framework, specificity.

1) СВРХА

Ефикасно функционисање платног система корисна је и неопходна компонента савремених привредних система с обзиром да је стабилан, поуздан и ефикасан платни промет кључни елемент за успешно одвијање операција монетарне политике, одвијања трансакција на финансијском тржишту, постизање и одржавање финансијске стабилности. Основни разлог настанка транс-европског платног система било је увођење заједничке валуте (тзв. евро-зона) и спровођење заједничке монетарне политике кроз Европски систем централних банака. Од свог оснивања (јуна 1998. године), Европска централна банка развијала је идеју успостављања заједничког клириншког система која је настала у оквирима ранијег Европског монетарног института. Само увођење заједничке валуте довело је до повезивања националних платних система да би се омогућило слободно кретање новца у оквиру Европског система централних банака, како би се створили практични услови за спровођење и унапређивање заједничке монетарне политике. Без овако успостављеног система не би постојале ни јединствене каматне стопе на тржишту новца у Европској унији. То је омогућило спровођење јединствене монетарне политике од стране ЕЦБ и националних централних банака које су укључене у евро зону. Међубанкарски електронски системи плаћања могу се поделити по неколико критеријума на: системе за пренос великих износа или мањих плаћања, системе у којим се плаћање обавља истог дана или дужем року, а према моменту обрачуна на системе у којима се обрачун обавља по бруто или нето принципу. Применљиви РТГС систем (*Real Time Gross Settlement System*) је систем за обрачуна у реалном времену по бруто принципу, подразумева пријем и извршавање појединачних налога за плаћање у реалном времену, у континуитету, и то до висине покрића на рачуну. У оваквим системима могу се обављати сва плаћања, али се могу увести и ограничења у погледу малих плаћања, односно увођење лимита на мале износе. Зато се овај систем и назива системом великих плаћања. С друге стране, у њему се минимизира ризик извршења плаћања пошто се плаћање извршава само ако постоји покриће на рачуну. Овај платни систем (ТАРГЕТ) постоји упоредо са осталим приватним клириншким системима земаља чланица јер је његова основна сврха да служи као канал за спровођење операција монетарне политике како би се омогућило остварење основног задатка Европске централне банке. Зато је употреба овог система обавезно само са аспекта преноса средстава у оквиру обављања монетарних операција централних банака. Осим тога, једнако важан разлог налази се у потреби

консолидације финансијског система, те су платни систем земаља чланица умрежени са циљем да се олакшају прекогранична плаћања у еврима и минимизирају трошкови трансфера средстава. Управо, да би се олакшало управљање овако децентрализованом техничком инфраструктуром, приступило се формулисању техничких стандарда и основних заједничких правила у оквиру смернице о ТАРГЕТ систему који је донела Европска централна банка. Овај обрачунски систем обухвата сва плаћања у еврима унутар и између земаља чланица укључујући и оне које су ван евро зоне, односно које не испуњавају критеријуме номиналне конвергенције за прикључење монетарној унији (те имају ограничени приступ платном систему – рестриктивно коришћење суперкредита и краткорочних кредита за одржање ликвидности). Управљање транс-европским платним системом и контролисање његовог пословања надлежност је Управног савета Европске централне банке. Овај орган, такође, одлучује о условима под којим други платни систем који омогућава прекограничан пренос средстава могу да користе услуге ТАРГЕТ-а. Практично, новим системом управља Комитет за системе плаћања и салдирања (*Payment Settlements Systems Committee*) као тело Европског система централних банака, односно подгрупа овог комитета која је састављена од представника централних банака земаља чланица (*The Target Management Working Group*). У складу са чл.17. Статута ЕЦЦБ, ЕЦБ и централне банке овлашћене су да у циљу спровођења њихових операција отворе и воде рачуне кредитних институција, државних органа и осталих тржишних учесника и да ради обезбеђења својих потраживања примају средства обезбеђења, укључујући и хартије од вредности. Ефикасан надзор над тржиштем новца обухвата и заједничку стратегију надзора над функционисањем платних система који функционишу у Европској унији. Циљ је да се спречи појава системског ризика и осигура стабилност финансијског система. Пошто је већина директних корисника ТАРГЕТ система активно укључена у процес трансмисије заједничке монетарне политике на њихове односе се примењује јединствени регулаторни оквир. Дакле, улога централних банака у оквиру платног система огледа се кроз следеће активности:² (1) дефинисање, имплементацију и контролу спровођења основних принципа на којима почива стабилан и здрав платни систем; (2) праћењем промена у области платног система, природе и облика ризика инхерентних платним системима. С друге стране, Европска централна банка није овлашћена да обавља контролу пословања банака, већ само да врши надзор над целокупним банкарским системом у циљу одржавања системске стабилности, чија је битна компонента стабилност платног система. Кључни

² Monthly Bulletin of the European Central Bank: "Role of the Eurosystem in the field of payment system oversight", June, 2002, pp. 1-5.

принципи не праве разлику између великих и малих трансфера, већ за системски важне платне системе проглашавају оне које уколико нису довољно заштићени од разних ризика, у случају настанка функционалних проблема могу да имају негативан ефекат на пословање корисника система и целокупни финансијски систем. Међу ризицима инхерентним платном систему највише се истичу кредитни ризик и ризик ликвидности (солвентности). Осим тога, један од кључних ризика односи се на „правни ризик“, што значи да платни систем мора да има ваљани правни однос у правним системима свих корисника. Основни циљ овог стандарда је постојање правне сигурности за све стране учеснике који морају имати јасну представу о својим правима и обавезама које произилазе из учествовања у систему. С обзиром да је платни систем један од канала кроз који се спроводе операције монетарне политике, централне банке чине заједничке напоре у праћењу ризика усвајајући минималне стандарде пословања платних средстава.

2) МЕРЕ ЕУ

Познато је да клириншки систем обухвата пренос и размену података о трансферу средстава као и механизам обрачуна билатералне или мултилатералне нето позиције. Утврђивање нето позиције олакшава обрачун тако што своди све појединачне уплате или исплате на исти износ. Сходно чл. 105(1) Оснивачког уговора и чл. 2 Статута Европског система централних банака, основни задатак Евроистема јесте одржавање стабилног нивоа цена. С друге стране, предвиђено је да директни корисници ТАРГЕТ система, поред централних банака, могу бити и кредитне институције земаља чланица Европског економског простора које поседују дозволу за обављање делатности у смислу чл. 1 (1) Директиве 2000/12/ЕЦ о оснивању и пословању кредитних институција. Сагласност домаће централне банке захтева се и приликом одлучивања о укључивању институције трезора, како државног тако и трезора локалних органа власти, уколико активно учествују на тржишту новца. Поред тога, Смерница ЕЦБ о ТАРГЕТ-у дозвољава приступ инфраструктури и неким другим институцијама, као што су централни регистри за хартије од вредности, инвестиционе компаније под условом да дозвољава централна банка земље њиховог порекла. Упутство ЕЦБ у чл. 3(а) (4) указује да прописи из других платних система земаља чланица морају да садрже и правила за суспедовање или искључење учесника из националног платног система услед било ког разлога који повлачи системски ризик, или чија појава би могла да изазове озбиљан проблем, укључујући следеће конкретне ситуације:³ а) отварање стечаја над учесником или извесност да

³ Т. Јованић, „Транс-европски платни систем (ТАРГЕТ) правила од значаја за њихово функционисање“, *Правни живот*, 2017, том V, бр. 13, стр. 31.

ће стечај бити отворен; б) корисник је прекршио правила националног платног система; в) корисник више не задовољава један или више услова за активно учествовање у националном платном систему; За дневно праћење пословања задужени су надлежни службеници централних банака и ЕЦБ који су иначе задужени за контролу салдирања, предвођени координатором кога именује Европска централна банка. Уколико они нису у стању да заједнички реше евентуални проблем у функционисању система, то питање се преноси у надлежност Кризног комитета, чији су чланови предвођени функционером ЕЦБ који је на челу Директората за платне системе, и који у случају потребе о истом извештава Управни савет ЕЦБ. Усавршавање његове инфраструктуре огледа се у томе што нови платни систем не захтева да свака централна банка учесница има своју националну платформу, тј. комплетну инфраструктуру, како би се уштедели трошкови приступања систему од стране нових чланица ЕУ. Тај будући платни систем, као и садашњи, биће претежно коришћен за салдирање системски важних плаћања између централних банака, али се такође предвиђа *de jure* и *de facto* ограничења индивидуалних трансфера које ће корисници РТГС система моћи да реализују посредством заједничког платног система. Нови систем имаће широко дефинисан оквир основних финансијских услуга које ће обухватати све оне које нуди садашњи систем, али ће централним банкама земаља чланица бити остављена могућност да у вези с основним услугама обављају и неке додатне финансијске услуге. Ова правила донета од стране Европске централне банке прате праксу и пословне обичаје банака, те подржавају међубанкарска правила о накнади штете која су формулисана у Смерницама Европске банкарске федерације⁴. Управо Статут ЕСЦБ овлашћује ЕЦБ (чл. 22) и централне банке земаља чланица (еврозоне) да употребе одговарајућа средства за ефикасно функционисање клириншких и платних система унутар Европске уније и са другим земљама, и истовремено даје могућност ЕЦБ да, у циљу постизања ефикасног и стабилног платног система, доноси неопходна правила⁵. Наводи се да ЕЦБ може донети уредбе у вези са спровођењем монетарне политике, системом минималних резерви, надзором над банкама или у вези са функционисањем платног система. Чланице Евросистема спровеле су у дело основне међународне принципе, на првом месту кључне принципе за платне системе, чији је циљ постизање стабилног и ефикасног платног система. Као оператор централних обрачунских система, па и у Србији, Централна банка (НБС) успоставља ефикасан оквир за функционисање националног платног система, који сасвим сигурно не би представљао баријеру прикључења ТАРГЕТ-у у процесу прикључивања Европској унији.

⁴ The Heathrow Group's European Compensation Guidelines, dostupno na Web stranici Evropske bankarske federacije: <http://www.the.be>

⁵ Статут ЕСЦБ (чл. 34).

3) САДРЖАЈ

Платни промет, са економског становишта, представљају сви учесници, средства и инструменти плаћања, односно он обухвата низ правних односа који се успостављају између различитих учесника и посредника с намером извршења обавеза плаћања, са правног становишта⁶. Платни систем (ТАРГЕТ) настао је у оквиру Европског система централних банака, а обухвата системе обрачуна у реалном времену по бруто принципу земаља чланица, Европски механизам плаћања (*European payment mechanism*) и телекомуникациону мрежу која повезује сваки од клириншких система и са европским механизмом за плаћања. ТАРГЕТ систем функционише кроз телекомуникационе мреже које се једнако користе како за домаћа тако и за прекогранична плаћања. На тај начин сваки национални клириншки систем повезан је са свим другим системима и европским платним механизмом, али без успостављања централне платформе. Оваква децентрализована структура настала је током припрема треће фазе економске и монетарне уније, када је заузет став да би било подесније умрежити постојеће платне системе земаља чланица, него у кратком року стварати потпуно нову пан-европску мрежу⁷. Правни оквир трансевропског платног система комплементаран је са техничком инфраструктуром и сам ток преноса средстава и обрачуна по бруто принципу. Сва плаћања се засебно салдирају а сама операција преноса средстава, при уобичајним условима, траје неколико минута. Процес прекограничног трансфера започиње налогом за плаћање који овлашћени учесник националног платног система шаље домаћој централној банци чланици ТАРГЕТ система. Банка, потом, проверава исправност платног налога и овлашћена је да налог конвертује у стандардизовану дигиталну поруку. Од момента када је систем централне банке, која прослеђује налог, одобрио пренос средстава (кад је назначени износ скинут са рачуна пошиљаоца), налог за плаћање се сматра неопозивим. Међутим, постоје и извесна одступања у случају кад домаћи систем подразумева процес блокирања износа пре него што се изврши пренос средстава, јер у том случају пренос постаје неопозив моментом блокирања износа (чл. 2) 3(е) Смернице о ТАРГЕТ-у. Затим се пренос средстава региструје на тзв. међубанкарском рачуну централне банке примаоца трансфера, која затим проверава да ли је прималац средстава учесник у том националном систему. Дакле, уколико утврди да је прималац средстава регистровани учесник, централна банка примаоца трансфера повлачи средства са међубанкарског рачуна централне банке пошиљаоца, средства

⁶ Malaguti, M., 1997, *The Payments System in European Union – Law and Practice*, London, pp. 11-34.

⁷ Т. Јованић, *op. cit.*, стр. 29.

преноси на рачун примаоца и обавештава централну банку земље пошиљаоца да је пренос успешно обављен. Обрнуто, ако утврди да прималац није овлашћени учесник, централна банка у земљи примаоца одбија да изврши трансфер средстава и упућује захтев централној банци земље пошиљаоца да средства врати на рачун пошиљаоца. Правни оквир ТАРГЕТ система одржавају његову децентрализовану структуру и обухвата основна питања која се постављају у односима између ЕЦБ и централних банака, односе који произилазе из умрежавања националних система, као и питања која се односе на природу односа између централних банака и корисника домаћег платног система који је део ТАРГЕТ-а.⁸ Основни корисници ТАРГЕТ система су централне банке, управо имајући у виду да овај систем представља канал кроз који морају да се спроводе све операције јединствене монетарне политике. Смерницама о ТАРГЕТ-у утврђени су и основни критеријуми које централне банке морају да узму у обзир када се доносе одлуке о укључивању других институција, које се односе на финансијски капацитет потенцијалних корисника, очекивани број трансакција, техничке и оперативне аспекте. Кредитне институције основане у некој од земаља које припадају Европском економском простору (ЕЕА) ТАРГЕТ систему могу приступити и индиректно, кроз домаћи платни систем друге земље чланице. У том случају, заинтересованом учеснику биће отворен евро рачун при централној банци те друге земље и без обавезе да у тој другој земљи поседује филијалу или ефективно контролише финансијску институцију основану по прописима те друге земље. Рачун који се отвара кориснику националног платног система може бити индивидуални рачун или група консолидованих рачуна под режимом солидарне одговорности. Премда је, по својој природи, пројектован као систем за плаћања великих износа, европски платни систем не подразумева нити горњи нити доњи лимит износа који се преноси с једног рачуна на други. Разни облици трансфера средстава извршавају се континуирано, те обрачунавају по бруто принципу. Поред основних монетарних трансакција између ЕЦБ и националних централних банака које обавезно морају да се обрачунавају по овом систему. Поред плаћања која се обављају по основу операција монетарне политике, коришћење ТАРГЕТ система императивно је прописано и за процес обрачуна девизних операција Евросистема и великих међународних клириншких система у којима се обрачунавају плаћања различитих валута као што су нпр. Еурол систем основан од стране ЕБА *Clearing Company* или ЦЛС Клириншки систем (*Continued Linked Settlements*). Управљање системом обухвата дневно праћење пословања тј. управљање системом на континуираној основи и активности усмерене на његово усавршавање. Имајући у виду потребу усклађивања

⁸ Loeber, K., and Pedersen, K., 2002, "The TARGET system", EUREDIA, Brussels, 2001-2002/1, pp. 157-178.

ТАРГЕТА-а са новим трендовима, као и највеће проширење ЕУ, Управни савет ЕЦБ је октобра 2008. године донео стратешку одлуку о новој генерацији ТАРГЕТ система (ТАРГЕТ2). Очекује се да ТАРГЕТ систем прерасте у ефикаснији платни систем који неће бити заснован само на минималним заједничким карактеристикама⁹. Дакле, старање о исправном функционисању платних система један је од основних задатака Европског система централних банака, сходно чл. 105(2) Оснивачког уговора и чл. 3.1. Статута Европског система централних банака. Овај задатак има две димензије¹⁰: први се односи на традиционалну улогу централне банке као централног места за вршење обрачуна у домаћој валути; други обухвата вршење надзора над новчаним токовима једне земље. Са аспекта инструмената јединствене монетарне политике јединствен регулаторни оквир садржан је у Смерници ЕЦБ 2002/2 од 7. марта 2002. године о инструментима монетарне политике Евросистема. Приступ учешћу у рефинансирању (финансијске институције и банке) може бити ограничен или укинут уколико својим понашањем створи услове за појаву системског ризика, или на други начин доведе у питање сигурност пословања платног система у следећим ситуацијама: а) отварање стечаја над учесником или извесност да ће стечај бити отворен; б) уколико је корисник прекршио правила националног платног система; в) ако корисник више не задовољава један или више услова за активно учествовање у националном платном систему; г) када учесник престане да активно учествује у спровођењу монетарне политике Евросистема. Осим тога, заједничким правним оквиром транс-европског платног система уређено је и питање више силе. Централна банка земље чланице као ни ЕЦБ неће бити одговорна у случају прекида или застоја у процесу трансфера, уколико је до тога дошло услед више силе, као што је нпр. пад система, природне непогоде, штрајк. С друге стране, централне банке неће моћи да избегну одговорност уколико нису предузеле разумне мере да се избегну технички проблеми и уколико нису успоставиле алтернативне начине за ефикасно функционисање националног платног система предвиђене оперативним правилима¹¹. Значајно питање које се односи на проблем функционисања транс-европског платног система обухвата и проблем преласка одговорности са једне централне банке на другу. Међународна банкарска пракса развила је принцип према коме је централна банка која је примила налог за трансфер средстава одговорна за трансфер, интегритет и сигурност налога, као и поштовање приватности уплатиоца све

---

⁹ European Central Bank: TARGET 2 – The Payment System of the Eurosystem an Main, 2008, Интернет: <http://www.ecb.eu>

¹⁰ Т. Јованић, *op.cit.*, стр. 34.

¹¹ Bank for International Settlements, Committee on Payment and Settlements Systems: Core Principles for Systemically Important Payment Systems, Basel, January, 2011.

док оператер другог платног система није предузео мере усмерене на то да одговарајући износ пребаци на рачун примаоца. Интерним правилима неких од централних банака земаља чланица Евросистема, и пре успостављања правног оквира заједничког платног система, предвиђен је принцип у погледу момената када одговорност за извршење налога прелази са једне централне банке учесника ТАРГЕТ система на другу. Према Смерници о ТАРГЕТ-у одговорност за извршење налога прелази са централне банке, која је примила налог уплатиоца, на централну банку корисника трансфера у моменту када прва достави обавештење другој да је износ скинут са рачуна пошиљаоца (чл. 4 (е) Смернице). Сматра се да би ЕЦБ прекорачила овлашћења уколико би употребила правни инструмент чија је природа обавезујућа као што је уредба.¹² Централне банке чланице Евросистема надгледају функционисање домаћих РТГС система, док заједно са ЕЦБ надгледају функционисање ТАРГЕТ система. Један од основних принципа је и постизање ефикасности система, а односи се на постизање прихватљивог нивоа сигурности система уз минималне трошкове. При томе, треба имати у виду да платни систем који је сада ефикасан можда неће бити ефикасан у будућности, кад се прошири тзв. еврозона. Стога све централне банке у ЕУ прате пословање у оквиру платног система и помажу њихов развој, односно прилагођавају се развоју инфраструктуре и пословне праксе у оквиру еврозоне.

4) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Платни систем ЕУ, који у пуном називу гласи Транс-европски аутоматизовани систем за експресни обрачун на велико у реалном времену по бруто принципу - ТАРГЕТ (*The Trans-European Real-time Gross settlement Express Transfer System*) представља систем преноса средстава деноминираних у еврима који је успостављен од стране Европске централне банке и централних банака држава чланица ЕУ. Од оснивања Европског клириншког система, његова комуникациона мрежа користи услуге SWIFT FIN (*Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication*). Због прелаза са SWIFT на SWIFTНет нове техничке спецификације уведене су 4. априла 2003. године.¹³ У Србији, најбитнија правила од значаја за функционисање домаћег РТГС система садрже: Оперативна правила за обрачун у реалном времену по бруто

¹² Keller, C., 2010, „Regulation of Payment Systems – Some Reflections on Article 22 of the Statute of the ESCB“, EUREDIA, 2000-2002/3, p. 459.

¹³ *Gudeline of the European Central Bank, ECB/2005/ 16 of 30 December 2005 on a Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Trnsfer System (TARGET). Gudeline of the Central Bank. ECB /2006/11of 3 August 2006 ameding Gudeline ECB/2005/16 on a Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system (TARGET).*

принципу од 18. маја 2004. године, Одлука о обрачуна и клирингу и функционисања обрачунских рачуна банака код НБС од 18. маја 2004. године. Одлука о међубанкарском клирингу плаћања у девизама од 28. марта 2007. године. Начин вршења контроле обављања послова платног промета и мере за отклањање неправилности одређене су Одлуком о начину вршења контроле платног промета код банака од 18. маја 2004. године.

5) ИЗВОРИ

- Bank for International Settlements, Committee on Payment and Settlements Systems: Core Principles for Systemically Important Payment Systems, Basel, January, 2011.
- Commission staff working document Report on the application by Member States of the EU of the Commission Recommendation on directors remuneration, Brussels, 13.07.2007 SEC (2007), Интернет: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/directors-remun/sec200771022_en.pdf.
- European Central Bank: TARGET 2 – The Payment System of the Eurosystem an Main, 2008, Интернет: <http://www.ecb.eu>
- Giovanoli, M., „Legal issues regarding payment and netting systems“, in J. Norton, C.Reed, I. Walden, Cross-border electronic banking – Challenges and oportunities, Lloyd’s of London, 1995.
- Guideline ECB/2002/2 of the European Central Bank on monetary policy instruments and procedured of the Eurosystem, Frankfurt of Main, 2003.
- Јованић, Т., „Транс-европски платни систем (ТАРГЕТ) правила од значаја за њихово функционисање“, *Правни живот*, 2017, том V, бр.13.
- Loeber, K., and Pedersen, K., “The TARGET system”, *Euredia*, Brussels, 2001-2002/1.
- Malaguti, M., *The Payments System in European Union – Law and Practice*, London, 1997.
- Monthly Bultain of the European Central Bank: „Role of the Eurosystem in the field of payment systemoversight“, june, 2002.
- Петровић, П., Живковић, А., 2012, „Банкарски менаџмент систем у ванредним ситуацијама“, *Анали економског факултета у Суботици*, бр. 28, 2012.
- Петровић, П., Мирковић, А., 2013, „Преглед и анализа регионалне политике Европске уније“, Коаутор М.Сц. Андријана Мирковић, *Европско законодавство*, 43-44/2013.
- The Heathrow Group’s European Compensation Guidellines, dostupno na Web stranici Evropske bankarske federacije, Интернет: <http://www.the.be>

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Платни промет Србије обухвата интерни платни промет (који се обавља између клијената исте банке), међубанкарски платни промет и међународни платни промет. Развој домаћег платног система отпочео је крајем 2001. године када је донета одлука да се платни промет из Завода за обрачун и плаћања пренесе у пословање банке. Потом је установљен Национални савет за платни систем, а јануара 2003. отпочео је са радом платни систем, што представља један од највећих системских пројеката у Србији¹⁴. Потенцијални корисник националног система за обрачун у реалном времену, по бруто систему, обавезан је да матичној централној банци достави на разматрање правно мишљење о конкретним аспектима који се односе на функционисање домаћег платног система, који мора бити усклађено са моделом Евросистема. Закон о Народној банци Србије овластио је НБС да регулише функционисање платног система и учинио је одговорном за ефикасно и поуздано одвијање платног промета у земљи и са иностранством. На основу овлашћења која произилазе из Закона о платном систему, НБС донела је преко двадесет аката који су обавезујући за учеснике у платном систему, било као одлуке, упуства, инструкције или оперативна правила. Поред старања о функционисању, НБС надгледа, проматра и оцењује стање обрачунских система у земљи поштујући принцип ефикасности, поузданости и сигурности функционисања система. Народна банка Србије управља платним системом за обрачун у реалном времену по бруто принципу (национални РТГС систем) и клириншким системом НБС за међународна плаћања. Домаћи платни систем обухвата три нивоа: 1) ниво унутар појединачне пословне банке која обавља плаћања између својих комитената; 2) међубанкарски пренос средстава преко кога банке међусобно обрачунавају плаћања својих комитената, депонената друге банке; 3) домаћи систем међубанкарског обрачуна у реалном времену по бруто принципу. Приближавање домаћег регулаторног оквира правилима функционисања паневропског платног система од великог је значаја у погледу перспективе приступања ЕУ. Смерница ЕЦБ о ТАРГЕТ-у у чл. 2 (2) предвиђа да РТГС систем земље чланице, која не учествује у Евросистему, може да се укључи у ТАРГЕТ систем уколико је домаћи платни систем усклађен са минималним заједничким карактеристикама предвиђеним Упуством о ТАРГЕТ-у, и који је у стању да поред националне валуте обрачунава и плаћање у еврима. Дакле, ТАРГЕТ подразумева различите облике плаћања укључујући, како трансакције између самих финансијских институција, тако и пренос средстава у којима се као крајњи корисник појављује и нефинансијска институција и један или више клијената.

¹⁴ Поред тога, у току 2003. године, дошло је до издвајања Централног регистра, депоа и клиринга хартија од вредности из НБС, који сада послује као независна институција.

Хармонизација националних правила, у складу са минималним стандардима предвиђених Споразумом одвијала се под будним оком Европске централне банке, како би се избегле дисторзије између општих услова пословања домаћих платних система. Директива и Смерница о ТАРГЕТ-у садржи низ дефиниција и минималних заједничких стандарда које су прихватиле чланице Евросистема како би успоставиле једнообразност заједничког система. Смерница садржи, ради лакшег разумевања, неколико међузависних целина:

а) поступак преноса средстава и извршење налога; б) неопозивост преноса и коначност обрачуна; в) услови за коришћење прекодневног кредита за одржавање ликвидности; г) обештећење клијента у случају да систем није у могућности да изврши пренос средстава. Земље чланице ЕУ које још нису стекле услове за увођење евра, као и земље које имају специјалан статус у оквиру Евросистема, имају ограничен приступ могућности коришћења овог кредита. Ове земље могу да одобре домаћим правним лицима, која су учесници у домаћем РТГС систему, само ограничен износ краткорочног кредита у еврима и то на бази њихових депозита који су положени на рачуне централних банака Евросистема, како би увек били у могућности да на време изврше обавезу. Основна питања, која морају једнообразно да важе у свим земљама, уобичајено се истичу као следећа: питање коначног обрачуна, неопозивост налога, ефекат стечаја над имовином једног од учесника, дозвољена средства обезбеђења и ризици који могу настати у погледу средстава обезбеђења.¹⁵

---

¹⁵ Giovanoli, M., 1995, "Legal issues regarding payment and netting systems", in J. Norton, C. Reed, I. Walden, Cross-border electronic banking – Challenges and opportunities, Lloyd's of London, 1995, pp. 205-231.